

4У
785

а-2
9-3

1450

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М.П.Драгоманова**

ГРИЦЕНКО Тетяна Борисівна

УДК 808. 3-3

**ВЛАСНІ НАЗВИ ЯК ЗАСІБ СТИЛЕТВОРЕННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ
ІСТОРИЧНІЙ ПРОЗІ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТ.
(НА МАТЕРІАЛІ РОМАНІВ ПРО Б.ХМЕЛЬНИЦЬКОГО)**

10.02.01 – українська мова

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

- Тетяна

НБ НПУ

імені М.П. Драгоманова

КИЇВ – 1998

100310145

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі української мови Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова, Міністерство освіти України

- Науковий керівник — доктор філологічних наук професор Бевзенко Степан Пилипович, Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова, професор
- Офіційні опоненти: — доктор філологічних наук професор Пешак Марія Михайлівна, Український мовно-інформаційний фонд НАН України, головний науковий співробітник
- кандидат філологічних наук доцент Шевченко Лариса Іванівна, Київський університет імені Тараса Шевченка, завідувач кафедри
- Провідна установа — Інститут українознавства імені І.П.Крип'якевича НАН України, відділ мовознавства, м. Львів

Захист відбудеться “17” XI 1998 р. о 16⁰⁰ год. на засіданні спеціалізованої вченої ради К.26.053.04 в Національному педагогічному університеті ім. М.П.Драгоманова (252601, м. Київ, вул. Пирогова, 9)

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотечі Національного педагогічного університету ім. М.П.Драгоманова (252601, м. Київ, вул. Пирогова, 9)

Автореферат розіслано “ “ 1998 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Вишнева

Г.П.Вишневська

Загальна характеристика роботи

У художньому тексті, особливо великому епічному, власні назви (ВН) творять розгалужену підсистему, яка має свої правила формування та усталені прийоми використання. Кількісно це значний шар одиниць мови, окремі з яких упродовж тексту можуть бути використані багаторазово, а тому здатні концентрувати на собі увагу читача і автора, що покладає на останнього особливу відповідальність за добір ВН, розподіл та актуалізацію їх функцій у тексті. Особливості функціонування ВН у різних комунікативних ситуаціях ще не знайшли всебічного висвітлення, а принагідні спостереження, часто однотипні й поверхові, не вичерпують усієї складності цього питання. У зв'язку з цим вивчення функціонування всіх класів ВН у різноманітних сферах спілкування, у різних жанрах і стилях літературної мови, з подальшим встановленням їх спільних і специфічних рис, сприятиме поглибленню загальної теорії ВН.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю вивчення ономастикону художнього тексту як певним чином організованої цілості та мовотворчості письменників, об'єднаних спільністю об'єкта художнього зображення, через призму добору та використання ВН різних класів.

Метою дисертації є: 1) виявити ономастикони тематично близьких творів трьох авторів ("Я, Богдан" П.Загребельного, "Хмельницький" І.Ле, "Гомоніла Україна" П.Панча), з'ясувати склад і функції ВН різних класів у цих творах; 2) визначити джерела формування ономастиконів названих історичних романів; 3) окреслити спільне та індивідуальне у прийомах добору та використання ВН цими письменниками.

Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань:

- укладання ономастичних словників-індексів (з урахуванням усіх варіантів ВН, частот їх використання у текстах);
- визначення відношення ономастиконів аналізованих текстів до реального (позалітературного) ономастикону;
- з'ясування функцій ВН різних класів у досліджуваних художніх текстах;
- виявлення спільного і відмінного у складі та функціях ВН у зазначених творах П.Загребельного, І.Ле, П.Панча.

Джерелами дослідження послужили: художні тексти "Я, Богдан" П.Загребельного, "Хмельницький" І.Ле, "Гомоніла Україна" П.Панча; укладені нами на підставі суцільного розписування цих текстів повні словники-реєстри ономастичної лексики, що разом налічують 3170 ВН (34306 слововживань); історико-ономастичні джерела (зокрема, "Реєстр Війська Запорозького 1649 року"), документи та історичні дослідження про добу Хмельниччини; різноманітні лексикографічні праці.

Основним методом, що використано у роботі, є описовий; як допоміжні застосовано прийоми лінгвостатистики.

Наукова новизна дисертації полягає в тому, що вона є однією з небагатьох спроб дослідження ономастикону художнього тексту як цілості та визначення його архітекτονіки, першою в українському мовознавстві працею, присвяченою зіставному вивченню ономастиконів тематично близьких творів різних письменників та з'ясуванню рис їх індивідуального стилю на підставі аналізу ВН..

Теоретичне значення дослідження полягає в тому, що в ньому репрезентовано склад, архітектоніку ономастикону як субсистеми в межах художнього тексту; описано функціонування онімної лексики різних класів, що сприятиме розширенню наукових знань про сутність та функції ВН як класу одиниць мови; підтверджено тісний зв'язок ономастиконів аналізованих творів з реальним ономастикомом України XVII ст.; окреслено індивідуальні прийоми добору й використання ВН різними письменниками.

Практичне значення роботи полягає у розширенні емпіричної бази української художньої ономастики, свідчень про особливості індивідуальних стилів провідних українських письменників; її матеріали можуть бути використані при створенні теоретичних праць з функціональної ономастики, при підготовці синтетичних праць про мову української історичної прози, у вузівській та шкільній лінгводидактиці.

Апробація роботи. Окремі розділи й дисертацію в цілому обговорено на засіданні кафедри української мови Національного аграрного університету, на засіданні кафедри української мови Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова в 1997-1998 роках. Результати дослідження було представлено у вигляді доповідей на Міжнародній науковій конференції "Семантика мови і тексту" (Івано-Франківськ, 1996), на наукових конференціях професорсько-викладацького складу Національного аграрного університету в 1996-1998 рр.

Структура дисертації. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел, що налічує 303 найменування, трьох додатків (ономастичних словників-реєстрів романів "Я, Богдан" П.Загребельного, "Хмельницький" І.Ле, "Томоніла Україна" П.Панча); списку умовних скорочень. Повний обсяг дисертаційного дослідження - 291 с.

Зміст роботи

У "Вступі" подано історію вивчення ВН художнього тексту, обґрунтовано актуальність і новизну дисертації, визначено мету, завдання і методи дослідження, теоретичне та практичне значення роботи.

У першому розділі "Ономастикон історичних романів про Хмельниччину як об'єкт цілісного аналізу" окреслено репертуар ономаоб'єктів, репрезентованих у досліджуваних художніх текстах за допомогою ВН, визначено місце онома серед

інших мовних засобів ідентифікації ономооб'єктів, наведено усі класи ВН, що утворюють структури ономастиконів.

У першому підрозділі “Ономооб'єкти художнього тексту” представлено структуру денотативного комплексу, елементи якого традиційно можуть бути репрезентовані за допомогою ВН. Це такі об'єкти: люди, боги, міфічні істоти, тварини, географічні об'єкти, небесні світила, часові проміжки, історичні події, окремі предмети. У центрі цих різноманітних ономооб'єктів - люди (*Ян Замойський, Богунова Лукія, Трохим Братиця*), географічні об'єкти (*Геллеспонт, Веремієські хутори, Будилівський поріг*); важливе місце в історичних романах відведено окресленню відрізків часу, з якими пов'язані описувані події; останні можуть бути як конкретно вербалізованими (*поразка Жмайла над озером Куруковим 1625 року*), так і релятивними, коли наведено лише назву події, співвідносно з конкретним проміжком часу (*Пилявецька перемога = 13 вересня 1648 р., Інфляндська війна (Лівонська війна) = 1558-1583рр.*). Широко репрезентованими в історичних романах є назви військових об'єднань - назви військ (*Військо Низове Запорозьке, війська Корони*), полків (*Чигиринський, Черкаський*), сотень (*Веприцька, Мурахівська, Бужинська*), куренів (*Полтавський, Корсунський*), загонів (*Чорнобильський*), орд (*Буджацька орда, Орда*), орденів (*Мальтійський*). Серед ономооб'єктів лише зрідка зустрічаються міфічні істоти та боги (*Немезіда, Марс, Ісус Христос, Іуда*), тварини та птахи (*Бровко*), небесні світила (*Сонце, Місяць, Чумацький Шлях*), об'єкти матеріальної культури (*картина Джорджоне “Мадонна з святим Франціском та Лібаролієм”*). Деякі ономооб'єкти в окремих творах названі лише спорадично, вони творять тло для зображення історичних постатей, для увиразнення їх поглядів, характерів, деталей життя.

У другому підрозділі “Онома серед інших прийомів ідентифікації ономооб'єктів” розглянуто різноманітні мовні засоби репрезентації ономооб'єктів, зокрема: а) власна назва (*Богдан Хмельницький, Азов, Кодак*); б) власна назва + інша власна назва у функції описового ономастичного окреслення (*Адам з Брусилова, Андрій Фірлей із Дубровиці*); в) апелятив + власна назва іншого ономооб'єкта як засіб релятивного ономастичного окреслення (*служебник Киселів, побратим Наливайків*), власна назва + апелятив (*Нечаєві лучники, Пушкаревій кінь, Кисільстарший*), г) апелятив чи апелятивне окреслення (*тінь гетьманська, покозачений шляхтич*), г) займенник як ситуативний субститут ВН (*він - про Демка, вона - про пані Софію*). З усіх зазначених засобів репрезентації ономооб'єктів центральне місце посідають ВН, бо лише вони є усталеними індивідуалізуючими мовними знаками, акумуляторами енциклопедичної інформації про об'єкт номінації. Варіювання засобів ідентифікації об'єкта залежить від частоти звертання до нього. Частіше згадуваний персонаж чи географічний об'єкт має більшу кількість

варіантів називання, рідше згадуваний - меншу, а при поодинокому вживанні - варіанти найчастіше відсутні.

У третьому підрозділі "Структура ономастикону художнього тексту: класи власних назв" показано, що класи ономастикону як певні цілості в досліджуваних текстах виділяються відповідно до категорій ВН: *антропоніми, топоніми, хрононіми, зооніми, теоніми, міфоніми, хрематоніми та назви творів*.

Антропонімікон складають ВН на позначення: 1) дійових осіб: а) реальних, історичних (*Ярема Вишневецький, Іван Богун, Владислав IV*); б) створених уявою автора (*Ганна - дружина Богдана Хмельницького, Кусаян - син Христі*); 2) згадуваних дійових осіб: а) згадуваних реальних історичних постатей (*цар Олексій Михайлович, Єпамінонд, Сулейман Пишний*); б) персонажів з інших художніх творів та фольклору (*Маруся Чурайвна, Ілля Муромець*).

Топоніми аналізованих творів поділяються на дві групи: 1) використані для відтворення перебігу подій (*Київ, Чигирин, Україна, острів Бучки*); 2) згадувані (*Еллада, Калабрія, Єгипет*).

Хрононімами у романах позначено: а) битви (*Корсунська битва, Цецорське бойовисько*); б) війни (*Лівонська війна*); в) угоди, унії (*Люблінська унія, Зборовська угода*); г) циклічні свята (*Петрівка, водохресний тиждень*); часову семантику ситуативно передають ВН інших класів, зокрема, антропоніми та топоніми.

У текстах використано також теоніми (*Магомет, Аллах*), міфоніми – (*Гектор, Немезіда*), біблійніми (*Каїн, Адам*), астроніми (*Сонце, Місяць*), космоніми (*Скорпіон, Чумацький шлях, Чепіги*), хрематоніми (дзвін "*Балик*", герб "*Абданк*"), документоніми (*право Магдебурзьке*), назви творів ("*Лексикон*" Памви Беринди, "*Пелопонеська війна*" Фуکیدіда, "*Політика*" Арістотеля). Насиченість текстів ВН різних класів неоднакова і залежить від цільових установок авторів романів стосовно стилю (див. таблицю 1.1).

Таблиця 1.1.

Кількісне співвідношення ВН різних класів

ВН різних класів	П.Загребельний "Я, Богдан"	І.Ле "Хмельницький"	П.Панч "Томоніла Україна"
Антропоніми	723	538	347
Топоніми	435	434	468
Хрононіми	18	19	7
Зооніми	–	3	–
Теоніми/міфоніми	73	29	12
Астроніми/ космоніми	5	–	2
Хрематоніми та назви творів	35	14	8

У другому розділі “Антропонімікон романів про Хмельниччину: склад, структура, функції” досліджено репертуар антропонімів, їх відношення до об’єктів номінації, структуру та функції цих ВН.

У першому підрозділі “Склад антропонімів стосовно об’єкта номінації” показано, що у плані співвідношення *онома* – *об’єкт номінації* виділяються 4 групи антропонімів на позначення: 1) реальних історичних осіб, 2) персонажів, створених творчою уявою письменника, 3) згадуваних позадійових осіб та 4) безоб’єктні антропоніми. Антропоніми на позначення реальних історичних осіб називають такі відомі постаті, як: 1) гетьман *Богдан Хмельницький*, козацькі полковники, керівники формувань Війська Запорозького (генеральний писар *Іван Виговський*, *Максим Кривоніс*, *Максим Нестеренко*, *Федір Вешняк-Якубович*, *Іван Гиря*, *Іван Ганжа*, *Джалалій*), козацькі полковники, що були вихідцями з української шляхти: *Іван Богун*, *Михайло Станіслав Кричевський*, *Станіслав Морозенко-Мрозовицький*, брати *Данило* та *Іван Нечаї*, *Антін Жданович* та ін.; 2) керівники військових формувань противників українських козаків (польські гетьмани *Стефан Чарнецький*, *Мартин Калиновський*, керівник турецького війська *Іскандер-паша*); 3) відомі політичні діячі, дипломати (*шведська королева Христина*, *польський король Владислав*); 4) духовенство, діячі культури (*Самійло Величко*, *папський нунцій Торрес*, *гданський майстер-гравер Гондіус*). Історичні документи, художня література XVI-XVII ст. та фольклор були тими джерелами, на які спиралися автори романів, добираючи ці ВН для своїх творів; останнє стало однією з рис стилю кожного з письменників. Спостереження над реальним антропоніміконом художніх творів про добу Хмельниччини переконує у тому, що автори вільно оперували цими ВН, відсутня очікувана скрутість письменників щодо добору та використання таких антропонімів; спостерігається увага романістів до одних постатей (відповідно - використання їх ВН, часто - текстова актуалізація цих онімів) і неврахування, невикористання інших ВН із того кола, яке знає широкому загалу потенційних читачів цих творів. Як наслідок - незіставність репертуарів антропонімів, використання дещо різних наборів варіантів ВН цього класу в аналізованих текстах. Неперехідної межі між позначенням реальних історичних осіб та персонажів, створених фантазією автора, немає; антропоніми цих груп не розрізняються між собою у плані формальної структури, проте вони співвіднесені з різними дискурсами культури: ВН історичних осіб, добре знааних широкому колу реципієнтів художніх текстів, обтяжені значною за обсягом енциклопедичною інформацією, широким відонімним значенням, в той час як енциклопедична інформація інших антропонімів здебільшого зведена до нуля. До другої групи ВН належать іменування: козаків (*Глух*, *Гончар*, *Давило*, *Митрофан*, *Терень*); міщан, селян (*селянин Мартин*, *батюшки Салимона наймичка Докія*); дітей, онуків (*Роман* – син Кривоноса, *Карач* – син мурзи Тугай-бея); жінок (доньок, дружин, служниць, наложниць) (*Руза*, *Анас-*

тасія); священників, ченців (*отець Стратіон, черниця Агафія*); слуг (“*дворак*” *Оссолінського, ловчий Кшетовський*). Епізодичні персонажі часто репрезентовані безонімно - за допомогою загальної назви (*кобзар, писар*). Таких безонімно окреслених епізодичних персонажів у кожному творі чимало, завдяки чому письменники створюють широке *тло*, на якому виявляють себе інші персонажі.

Неоднорідну щодо реалемної віднесеності групу антропонімів складають позначення згадуваних (недійових) осіб; їх використання пов'язане з актуалізацією енциклопедичної інформації, логіко-асоціативних зв'язків цих ВН, і підпорядковане конкретизації часу й перебігу подій, увиразненню характерів, уподобань героїв та ін. Такі ВН вказують не стільки на реального чи уявного референта, скільки на певну рису чи ознаку, пов'язану з первісним носієм імені. Назви згадуваних (позадійових) осіб позначають: 1) історично реальних постатей (*хан Батий, князь Володимир*); 2) персонажів світової літератури, фольклору (*Боля, Гамлет*). Використання цих антропонімів значно розширює локальний та часовий простір оповіді, створює інші координати оцінки описуваних подій, осіб, явищ, переводить описувані події в інший культурний дискурс.

Кількісно незначну групу складають антропоніми, які до класу ВН належать формально (вживання великої літери; типова морфемна структура антропоніма), оскільки у творі вони не мають свого об'єкта номінації; це безоб'єктні антропоніми, безденотативний характер яких зумовлений тим, що у структурі тексту вони використані як знаки, мітки класів інших, співвіднесених з денотатами антропонімів. Це антропоніми з ономастичних есе П.Загребельного, в яких автор розмірковує про становлення українських прізвищ у XVII ст. (*Бажан, Жадан, Васько Оридорога, Павло Понесикляча*), антропоніми у вторинній функції (для позначення сукупності осіб, пов'язаних родинними відносинами, - *Золотаренки, Вишневецькі, Яблоновські; Богуни, Кривоноси* - “бунтівники”, *Трохими* - “народ”).

У другому підрозділі “Структура антропонімів” описано моделі антропонімів, їх варіювання, морфемну структуру та морфемне варіювання антропонімів. Серед моделей іменувань персонажів виділено: 1) одночленні (імена, прізвища, прізвиська, по батькові); 2) двочленні (ім'я + прізвище, прізвище + ім'я, ім'я + по батькові); 3) тричленні (ім'я + по батькові + прізвище, ім'я + ім'я + прізвище, ім'я + подвійне (двочленне) прізвище тощо); 4) багатокомпонентні іменування.

Укладені нами словники-реєстри ономастиконів досліджуваних текстів показують, що одночленні та двочленні іменування дійових і згадуваних персонажів є високочастотними; рідше використовуються тричленні іменування, що відбиває структурну специфіку антропонімікону доби Хмельниччини. Автори досліджуваних романів спиралися на “Реєстр”, проте не обмежувалися цим ономастичним джерелом, а творили свої антропоніми, орієнтуючись на типові тогочасні антропонімічні моделі (*пан Хмельницький з Чигирини Богдан, Яцько з Остра, Мак-*

сим із *Могилева*, пан *Казимеж* із *Загржеб*, *Гасан* з *Карабазару*; такі моделі найширше використовував *І.Ле*, рідше - 1-2 рази - *П.Загребельний* та *П.Панч*). Багатокомпонентні (антропонімійно-апелятивні) іменування ідентифікують особу за допомогою додаткових описових елементів, вказуючи на відношення особи до іншої особи по лінії родинних зв'язків чи свояцтва, зрідка - службових, соціальних чи майнових відносин (*друга дочка Саулова Мелхола*; *Мартин*, *Кривоносів джура*; *Яким*, *старший син пана Семена*).

Вирізняється кілька типів варіантів іменування тієї самої особи: номінативні (різні антропоніми для називання тієї самої особи: *Кривоніс*, *Перебийніс*, *Кембелл*); структурні (комбінації максимально повного іменування: *Федір Якович Вешняк* > *Федір Вешняк*, *Федір*, *Вешняк*, *Федір Якович*, *Якович*); морфемні (морфемно різнооформлені варіанти: *Юрій*, *Юрко*, *Юрась*, *Юрасик*); фонемні (*Якуб*, *Якоб*). У номінації багатьох конкретних історичних осіб простежується переважання прізвища над іншими варіантами антропоніма, пор. у *П.Панча*: *Єремія Вишневецький* - 45 випадків уживання упродовж твору, *Ярема Вишневецький* - 3, *Вишневецький* - 110, *Єремія* - 42, *Ярема* - 5, *Яремка* - 3, *Єремія Корибут Вишневецький* - 1; зіставлення структурних типів іменувань *Богдана Хмельницького* у досліджуваних текстах показує, що *П.Загребельний* використовує 22 структурних типи, *І.Ле* - 33, *П.Панч* - 11; частина цих структурних типів збігається з тими, що зафіксовані у фольклорі, староукраїнській поезії, документах. Морфемна структура антропонімів у художньому тексті проступає в оформленні варіантів імен, відпрізвищних прізвиськ (*Хмельниченко* < *Хмельницький*, *Остриянин*, *Остриянин* < *Острияниця*); морфемні варіанти імен у цих текстах використано зрідка (*П.Загребельний* для ідентифікації 409 персонажів використав імена, з яких морфемні варіанти мають лише 15; у *І.Ле* з 382 - 31 ім'я з варіантами; у *П.Панча* з 205 імен - 10 з варіантами). Фонемні варіанти антропонімів найчастіше відбивають етапи адаптації чужих для українців іменувань чи українських іменувань чужинцями (*Максим*, *Макс*, *Самуїл*, *Самуел*); різновидом адаптації антропонімів носіями інших мовнокультурних типів є структурні видозміни на зразок *Богдан* > *Богдан-ака*, *Богдан-кайда*, *Богдан-бей*, *Богдан-ага*, *Хмельницький* > *Хмель-ака*.

У третьому підрозділі "Функції антропонімів" проаналізовано такі функції цих ВН у досліджуваних текстах: 1) ідентифікаційно-диференційну, 2) локалізаційну у часі та інформативну, 3) соціологічну, 4) емотивну, 5) стилістичну.

Ідентифікаційно-диференційна функція є базовою, оскільки згідно антропоніма забезпечується виділення денотата з-поміж інших. Відтворення поліетнічного середовища XVII ст. вимагало від письменників використання одиниць різних національних антропонімійних систем (української, російської, польської, литовської, італійської, тюркських), а також відтворення усталених соціально-культурних конотацій, закріплених за антропонімами певних типів. Національна

маркованість виразно проступає при зіткненні антропонімів, що мають різні культурні дискурси (як *Анна Женовефа, Алі-бей, Яцько Сухий*); національний колорит посилюють апелятивні розширювачі. Функція окреслення подій у часі особливо чітко виявлена в іменуваннях історичних осіб, що жили в описуваний час (*Богдан Хмельницький, полковники Філон Джалалій, Кіндрат Бурляй, Федір Вешняк-Якубович, Максим Кривоніс, Іван Богун, брати Нечаї*; політичні діячі, письменники, художники, царі, королі, художники - *Абрагам Вестерфельд, Владислав IV, хан Іслам-Гірей, шведський король Карл X Густав, вождь англійської революції XVII ст. Олівер Кромвель, канцлер Ян Замойський, французький посол де Брежи*). Ці антропоніми створюють часову канву, передають інформацію про певний час та, опосередковано, про події. Функція соціологічної характеристики іменованих об'єктів реалізована як за допомогою апелятивної лексики (*татарин, лях, росіянин, італієць* та ін.), так і за допомогою ВН, типових для різних етнокультурних антропосистем. При цьому словотвірний формант чи фонемна структура прізвищ, імен можуть мати таку ж дійсничну цінність, як і ВН в цілому (на приналежність до польського етносу вказують імена *Францішек, Ядвіга, Ян, Войтех, Казимеж, Якуб*; таку ж дійсничну силу мають фонетичне та морфемне оформлення прізвищ *Скшетуський, Заячковський, Дзедушінський*; як формальний індикатор письменники використовують характерну для польської мови зміну $p > ш$ - *Кишиштоф, Пишемський*, а також словотвірний формант *-ський, -цький* - *Артішевський, Кльоповський, Сулімінський, Жарновецький*). Здебільшого за допомогою антропонімів здійснена ідентифікація представників таких етносів: італійців (*Тьєполо Джованні, Маттео Барберіні, Томмазо Кампанелла*), росіян (*Бредхін, Бутурлін, Плещеев*), литовців (*Гедимін, Ольгерд*), шведів (*Урсула Майєрин, Густав-Адольф, Вази*), німців (*Максиміліан Віттельсбах, Розіна фон Екенберге*), чехів (*Хрестіан Антгальський*), французів (*д'Арпанжон, Шевальє*). Широко представлені орієнтальні антропоніми (*Тугай-бей, Кіозан, Турхан-валіде, Гасан, Делі-Хасан, Джани-бек Герай, Ахмет, Карагач-мурза*), які часто використано з апелятивними розширювачами (*султан, бей, мурза, хан, паша, валіде, ханум*).

Закономірно, що переважна більшість антропонімів відбиває український антропонімійний тип, виражений на тлі елементів іноетнічних систем; це звичні для українського мовного середовища імена (*Хома, Сидір, Герасько, Назар, Терешко, Явтух*), зрозумілі на рівні співвіднесення з апелятивами прізвища і прізвиська (*Борозна, Кривуля, Лелека, Вовк, Гайдамак, Біда, Ворона, Кутя, Лава, Макітра, Лобода*), а також позначені елементом національної романтики складні за структурою прізвища і прізвиська (*Божаямолитва, Гостроговорищенко, Жовтавода, Покинбатько, Понесикляча, Урвисаленко, Голодрабенко, Пітораколіна, Нетудихата, Оридорога*). Елемент соціальної характеристики іменованих персонажів наявний і в традиційних для української антропонімії XVII ст. релятивних іменуваннях жінок:

1) за чоловіком (*Онищюха, Закіра Нечаєва, Мусієва дружина*), 2) за батьком (*Чураївна, Сомківна, Верижина дочка*), 3) за братом (*Золотаренкова* - про сестру Золотаренка, *Якимова сестра*), 4) за сином (*Нечайха* - про матір Нечая, *мати Івасєва*). Канонічні варіанти імен, до яких додано апелюючи *отець, патріарх, монах, черниця* тощо також виконують соціологічну функцію (*патріарх Антіохський Макарій, єпископ Свято-Софійської кафедри отець Лукіян, святий отець Антоній, митрополит Борецький*). Багатокомпонентні апелюючі розширювачі при антропонімах часто є не тільки вказівкою на соціальну чи національну приналежність персонажа, а й відбивають важливі моменти біографії іменованої особи (*князь Четвертинський із роду Святополків; полковник Санига з роду литовських магнатів; погромаць Царгорода султан Фатіх*; такі розширювачі широко представлені у П.Загребельного, зрідка - у П.Панча та І.Ле).

Емотивна функція (встановлення зв'язку між ім'ям літературного героя, його характером та ім'ям і характером прототипа) в аналізованих текстах дещо трансформована, оскільки кількість реальних історичних осіб досить велика і завдання письменника не зводиться до посилення алюзивного зв'язку між персонажем і його прототипом; останній забезпечений спільністю ВН.

Із стилістичною метою (для характеристики персонажів за допомогою антропонімів) письменники використовують прийом актуалізації внутрішньої форми ВН за допомогою спеціальних контекстів; серед цих ВН переважають прізвища та прізвиська (*Брюховецький, Кривоніс, Зорка, Забудьський, Перина, Дитина, Латина*). Особливістю актуалізації є недовконечна спрямованість внутрішньої форми ВН на розкриття особливостей характерів відповідних персонажів. Інший прийом актуалізації експресії антропонімів - це подача ономоряду, ланцюжка однотипних за певною ознакою ВН. Використані у невеликому контексті, такі ВН увиразнюють, посилюють одна одну (ефект взаємопосилення суміжних у контексті антропонімів неодноразово використав П.Загребельний, пор.: "Немає вже перед нами ні *Жалкевських*, ні *Ходкевичів*, ні *Конецпольських* - самі тільки *Тхоржевські* та *Заянчковські*. Сумне видовище"). Найчастіше актуалізованими у тексті є прізвища і прізвиська; лише в поодиноких випадках - імена, і то лише тоді, коли зв'язок з апелюючими є прозорий (*Богдан - Бог-дан < Богом даний*; традиція такої актуалізації цього імені відома з віршів-присвят XVII ст.). Таким чином, для характеристики персонажів автори використовують: а) внутрішню форму антропоніма як мовного знака; б) ситуативне заступлення одного варіанта іншим. При цьому створюються вужчі чи розлогіші спеціальні контексти, есе (найчастіше - П.Загребельний); з одного боку, - це контексти, в яких увага зосереджена не стільки на антропонімах, скільки на рисах, властивостях їх носіїв; з іншого, - це контексти, які сфокусовані на власних назвах і створюють загальну атмосферу доцільності, значущості антропонімів у тексті, посилюють загальну експресію твору.

У третьому розділі “Топонімикон історичних романів про Хмельниччину” розглянуто топоніми серед інших засобів ідентифікації топооб’єктів у художньому творі, склад, структуру, варіантність, функції цих ВН.

У першому підрозділі “Топоніми як елемент художніх текстів і як об’єкт дослідження” описано прийоми формування топонімикону й використання власних географічних назв у досліджуваних історичних романах; засоби ідентифікації топооб’єктів; репертуар топонімів, їх структуру та варіативність; реальне та індивідуально-авторське у топонімиконі; функції топонімів; особливості індивідуальних стилів письменників щодо добору і використання топонімів.

У другому підрозділі “Топоніми серед інших засобів ідентифікації топооб’єктів у художньому творі” відзначено, що топооб’єкти в аналізованих текстах представлені за допомогою: 1) апелювативів - географічних термінів (*берег, безлісся, драговина, коля*); 2) описових багатослівних конструкцій, які можуть включати географічні терміни: *кам’янистий острів* (Ісландія), *монастир домініканців, маленька столиця* (Суботів), *безмежні степи* (Дике поле), *смілянські хутори; козака сторона* (Задністров’я); при цьому зв’язок з конкретним географічним об’єктом виявляється ситуативним, підкресленим у ширшому контексті; 3) словосполучень, що включають географічний термін і ВН, при цьому послідовність компонентів нерелевантна (*долина Росі, берег Дніпра, Хрещатий яр, Замкова гора*); 4) топонімів як самодостатніх мовних знаків, без апелювативних елементів (*Сена, Високий Поріг, Алладжа* [чоловічий монастир], *Біла Русь, Дюнкірхен, Очаків*). Описові ідентифікатори топооб’єктів структурно можуть різною мірою віддалятися від усталеного (узусного) топоніма, бути його перифразом чи лише натяком на топонім.

У третьому підрозділі “Склад, структура, варіантність топонімів у художньому творі” проаналізовано такі класи топонімів: 1) макротопоніми – ВН великих географічних об’єктів (*Європа, Африка, Босфор, Єгипет, Індія*); 2) хороніми (*Лівобережжя, Анатолія, Кримське ханство*); 3) ойконіми, зокрема, астіоніми (*Київ, Полтава, Варшава, Стамбул*), комоніми (*Федорівка, хутір Жуки*); 4) гідроніми, зокрема, потамоніми (*Дніпро, Біла річка, Рось*), пелагоніми (*Гелеспонт / Біле море/ Середземне море, Сиваш / Гниле море, Чорне море*); океаноніми (*Льодовитий океан*); 5) урбаноніми, зокрема, агороніми (*Єгипетський базар, майдан Сари-єр*), годоніми (*вулиця Канонічна, Бужинський міст, Шевська вулиця*), хороніми міські (*Поділ, Нестервар* [передмістя Тульчина], *Гончариха*), еклезеоніми (*Софійський монастир, церква Спаса, костюл святої Брегіди*), назви окремих міських будівель (*Канівський замок, Дівоча башта*); 6) ороніми (*урочище Колодеж / Наливайкова Криниця, Висока могила, Хотинське поле*); 7) дромоніми (*Кучманський шлях, Чигиринська стежка, Могилівський тракт*); 8) дримоніми (*Чорний ліс, Лебединський / Либедський ліс, Лігурійські ліси*); 9) інсулоніми (*Хортиця, Бучки*); 10) спелеоніми (*печера Чаушинокбаси, Антонієві печери*); 11) ВН порогів (*Поріг Щастя, Будило / Будилівський*

пори́г, Кодацькі пороги). Базовими у топоніміконах цих творів є ойконіми, хороніми, гідроніми; у романах “Гомоніла Україна” та “Хмельницький” часто використано урбаноніми, зокрема, еклезіоніми та назви окремих будівель. У кожному з аналізованих творів спостерігається підвищена увага до географічних об’єктів певних типів: у романі П.Загребельного – це ороніми, в І.Ле – макротопоніми, дромоніми і дримоніми, у П.Панча – астіоніми, ороніми та назви порогів. У поодиноких випадках зафіксовано варіанти топонімного позначення географічних об’єктів (Київ – *Київ, Самбатос, Золотий Київ*; Польща – *Річ Посполита, Ляхистан, Корона, Полонія, Велькопольща, Польща, Польська Мала і Велика, королівство Польське*; Литва – *Велике князівство Литовське, Литва*; Дніпро – *Славу́та, Дніпро, Дніпро-Славутич*); як ситуативні варіанти відзначено сполучення топонім + апелятив: *Дніпро-батько* [3.], *Кодак-фортеця, Карас-базар* [П.]. Зрідка варіантний ряд утворюють ВН, які належать різним часовим зрізам, віддаленим епохам, що пов’язане з необхідністю розгорнути часову перспективу описуваних подій (*Евксінопонт і Чорне море, Геллеспонт і Біле море, Трубайло і Овруч*). За винятком поодиноких гідронімів майже всі вони використані безваріантно; так, річка Дніпро має назви:

у П.Загребельного –	в І.Ле –	у П.Панча –
<i>Дніпро – 47</i>	<i>Дніпро – 327</i>	<i>Дніпро – 91</i>
<i>Славу́та – 1</i>	<i>Дніпро-Славутич – 1</i>	<i>Дніпро-Славу́та – 2</i>
<i>Дніпро-батько – 1</i>	<i>Славу́та – 3</i>	<i>Славу́та-Дніпро – 2</i>
	<i>Славу́та, ріка Отчизни – 1</i>	<i>батько Дніпро – 1</i>
		<i>батько Славу́та – 1.</i>

Показовою щодо розподілу ролі топонімів у структурі тексту є їх частотність упродовж твору: багато з них використано у тексті лише один раз (*Азія, Брест, Хотин, Буковина, Суздаль, Індія, Верона, поріг Вільний, Єгипет*), інші мають високу частотність (*Україна, Київ, Чигирин, Дніпро, Дунай, Січ*).

У четвертому підрозділі “Функції топонімів та прийоми досягнення експресії” описано такі функції топонімів: 1) локалізації подій у просторі; 2) локалізації подій у часі; 3) інформаційно-дидактична; 4) семантична. Відзначено, що для топонімів домінантною є функція локалізації подій у просторі, що досягається широким використанням макро- і мікротопонімів (годонімів, агоронімів, хоронімів, еклезіонімів; останні нерідко є усталеними символами міст. пор.: для Києва – *Андріївська церква, Києво-Печерська лавра, Софіївський собор*). Топоніми можуть виступати в хронотопній функції, відносячи читача не лише до місця певної події, а й до її часу (*Жумейки* = час битви козаків з польською армією 6 грудня 1637 р.). Інформаційно-дидактична функція топонімів реалізується у тих випадках, коли через ці ВН здійснюється увиразнення характерів героїв, підкреслюються їх зв’язки із зовнішнім світом, обізнаність, ерудиція. У таких випадках топоніми розгор-

тають часову і просторову перспективу буття героїв твору ("І знав я перемоги (*Чигирин*), любов (*Стамбул*), поразки (*Берестечко*), велич духу (*Київ*) і вічність (*Переяслав*)" - у П.Загребельного). Для сучасного читача особливий колорит віддалення у часі передають іменування персонажів, до складу яких входять топоніми (*Зиновій-Богдан з Чигирина Хмельницький, Андрій Фірлей із Дубровиці, Самійло з Орка*; такі моделі антропоокреслень зберегли документи часів Хмельниччини та "Реєстр Війська Запорозького"). Інколи топоніми виконують і семантичну функцію; у таких випадках їх значення умотивовано (через контекст чи поширене есе) пов'язується з особливостями об'єкта номінації шляхом актуалізації внутрішньої форми ("...їхав на *Чигирин*. Виїздив звідти взимку, коли слово "*Чигирин*" означає "*багато стежок у снігу*". Повертався в теплі, не снігами, а травами, і *Тясьмин* виблискував переді мною, як *слід, що веде до щастя*. Бо слово "*тясьма*" означає "*слід*"- у П.Загребельного). Внутрішня форма топонімів може бути актуалізована його перекладом з однієї мови на іншу ("...річку з скелястими берегами і каламутною водою... кримчаки назвали *Сари-су*, тобто *Жовтою Водою*").

Спостереження над топоніміконом аналізованих творів переконує в тому, що письменники ретельно добирали для своїх творів топоніми, оцінюючи ці мовні одиниці як засіб увиразнення епохи та конкретних дійових осіб, звідси - створення різноманітних контекстів, у яких реалізовані різні функції цих ВН.

У четвертому розділі "Ономастична периферія історичних романів" проаналізовано ВН, які творять т.зв. ономастичну периферію художнього тексту. Ці ВН посилюють "локальну характеристику ситуації "агенс - дія - пацієнс", створюють тло дії історичних персонажів, дають можливість авторові чіткіше окреслити події, характери персонажів тощо. До ономастичної периферії належать міфоніми та теоніми, астроніми, назви творів та предметів, зооніми; сюди ж належать і хрононіми як відносно рідко використані у художньому тексті, хоча за своєю функцією ці ВН є центральними.

У першому підрозділі "Теоніми та їх різновиди" наголошено, що теоніми використано також і для характеристики не позначуваних ономооб'єктів, а передусім діючих персонажів, ономооб'єктів іншого класу; вони є символами високих позитивних якостей персонажів або ж знаками їх різкої негативної оцінки. Так, для підкреслення високих позитивних якостей людини, її високої моральності використано теоніми *Бог, Христос, Ісус Христос*. Орієнтальний магометанський світ відбивають теоніми *Аллах, Магомет*, які разом з орієнтальними антропонімами та топонімами виконують функцію знаків іншої - неукраїнської, неслов'янської - культури. Описуючи складні історичні події визвольних змагань українського народу, для вияснення подій, вчинків героїв письменники використовують теоніми *Іуда (Юда), Каїн, Мойсей*. Хоча теоніми не становлять розгалуженої онімної підсистеми твору, як антропонімікон чи

топонімікон, все ж вони відіграють роль культурних орієнтирів, сприяють відтворенню складної картини переплетіння культур на теренах України, ширше – східної Європи у XVII ст.

У другому підрозділі “Міфоніми” описано склад і функції міфонімів, які у творах найчастіше використано для докладнішої характеристики персонажів; відзначено, що найбільш насичений міфонімами роман “Я, Богдан” П.Загребельного (21). Так, апелювання до грецької міфології допомагає П.Загребельному підкреслити характерну зовнішність дружини Богдана Хмельницького Мотрони, уявити колізію, що склалася довкола цього персонажа (“Що тільки не казатимуть про тебе? Порівнюватимуть аж з *Геленою Троянською*, через яку зчинилася колись страшна війна багатолітня”. При цьому автори актуалізують саме вторинні, символічні значення міфонімів на базі яких творять свої нові образи (*Афродіта* – символ жіночої краси; *Марс* – бог війни > війна, воєнні походи, воєнна доблесть > інші події, пов’язані з війною). Нерідко у порівняно невеликому контексті автори нанизують багато теонімів чи міфонімів, створюючи сильний за експресією ампліфікаційний ряд. При цьому вони можуть апелювати як до первісного, власне онімного значення цих мовних одиниць, так і до вторинних, відонімних значень. При цьому експресивність досягається актуалізацією зв’язку із ширшим інформаційним полем, сигналами якого є теоніми чи міфоніми.

У третьому підрозділі “Астроніми” розглянуто ВН небесних тіл; зокрема, зазначено, що їх використання має спорадичний характер, а функції - передусім пряма номінативна.

У четвертому підрозділі “Хрононіми” вказано, що час у художніх текстах поділяється на 1) головний і 2) допоміжний, периферійний. Перший – це час основних описуваних подій, другий – різні за величиною часові проміжки, у межах яких відбувалися згадані події, безпосередньо не пов’язані з основними, описуваними у творі, проте важливі як тло для інших відомих історичних подій, як інструмент міжчасового зіставлення, паралелізму віддалених у часі подій (“*подвиги Мільтіада при Марафоні, Повстання при Платої, Епамінонда при Левострах, Ганнібала при Каннах, Сципіона при Нарагаррі і Цезаря при Фарсали*”, *походи Олександра Македонського, Сципіон після завоювання Карфагену*). Час виявляється через події та учасників подій, а тому є складно організованою структурою художнього тексту. Можна виділити ще один “час” - час створення кожного із цих творів і оцінок минулих подій з позиції часу автора (у П.Загребельного це часове розшарування виявляється у ліричних відступах, з одного боку, оцінках Богданом Хмельницьким на схилі літ його вчинків у молоді роки, а з другого боку, – це оцінка П.Загребельним подій, що відбувалися за 340 років до моменту їх опису). Система темпоральних окреслень досліджуваних романів спирається на: 1) чіткі дати подій із вказівкою на число, місяць, рік; 2) народний календар; 3) назви історичних подій

(війн, битв тощо), оскільки ці події відомі як такі, що мають чітке часове окреслення; у більшості випадків виявляється семантичний синкретизм 'подія' і 'час' (23 серпня; 1648 /смерть Кривоноса/; "сто літ тому Сулейман Пишний проголосив Чорне море озером Дахлі к'йоль"; "Діялося те року від створіння всього живого 7156-го, від утілення слова божого – 1648-го"). Одночасно широко використано ВН народного календаря (день Івана Хрестителя [20 січня], Куця [24 грудня], Лаетаре [четвертий тиждень посту у католиків], Новий рік, Пилипівка [28 листопада], святого Спиридона [25 грудня за н.ст.]). Часові проміжки ситуативно часто передають ВН інших класів (антропоніми / антропоніми + розширювачі: *часи султана Фатіха*, *часи князя Олега* [до р. 911–914]; міфоніми / міфоніми + розширювачі: *часи Марса* [коли йшли війни]; топоніми / топоніми + розширювачі: *після Цецори* [вересень 1620 р.]; відтопонімні похідні + розширювачі: *Лівонська війна* [1558–1583 рр.], *Боровицька субмісія* [14 грудня 1637 р.], *Зборівська угода* [серпень 1648 р.].

У п'ятому підрозділі "Назви творів" розглянуто незначну за складом групу ВН художніх текстів, що становлять назви творів, написи на предметах; до їх широкого використання вдається П.Загребельний (35 назв), рідше - І.Ле (14) та П.Панч (8). У П.Загребельного назви творів становлять ампліфікаційний ряд: "Хіба не про це *"Анокрисис"* Філалетів, *"Палінодія"* Копистенського, *"Тератургіма"* Кальнофойського, *"Ексегезіс"* і *"Патерикон"* Косова, *"Літос"* і *"Парафімія"* яснопревелебного отця нашого Петра Могили". Такі ВН здебільшого виконують інкрустаційну роль, сприяючи розкриттю внутрішнього світу героїв.

У шостому підрозділі "Зооніми" вказано, що у досліджуваних текстах зоонімикон практично відсутній (лише І.Ле використав зооніми, це – клички собак: *Бровко*, *Лиско*, *Рябко*; роль їх чисто інкрустаційна); отже, зооніми перебувають на позиції крайньої периферії ономастикону художнього тексту, їх відсутність в окремих текстах для читача залишається непомітною.

Таким чином, ономастична периферія досліджуваних історичних романів виконує важливу роль, посилюючи враження реальності у змалюванні політичного, культурного оточення персонажів; міфоніми, теоніми, астроніми, назви творів, зооніми тощо сприяють досягненню ефекту достовірності зображення. За допомогою периферійних ВН досягається інкрустованість античністю, різночасовими аллюзіями, відкритість європейським культурним паралелем, що особливо чітко простежується у П.Загребельного, дещо менше – в І.Ле; це створює перегук з бароко XVII ст. як культурним феноменом України.

У "Висновках" відзначено:

1) ВН утворюють у кожному художньому тексті ієрархічно організовану складну цілість з виразно окресленими центром та периферією, крайні зони якої можуть бути факультативними, не представленими в окремих текстах; центр ономастикону

творять антропоніми, топоніми, хрононіми, забезпечуючи репрезентацію тріади *людина – простір – час*. Кожен із класів ВН творить окрему субсистему у межах ономастикону як цілості.

2) Багато ВН, що належать до центру ономастикону, є високочастотними, структурно варіативними. Варіанти ВН нерідко включають до свого складу апелятивні елементи, чим на синтагматичному рівні певною мірою зневиразнюють опозицію *власна назва і загальна назва*, опозицію, яка чітко проступає на рівні парадигматичному. Окремі ономооб'єкти представлені у творах значною кількістю структурних та дериваційних варіантів ВН (останнє стосується передусім часто згадуваних ономооб'єктів, зокрема, іменувань головних персонажів та назв головних локусів).

3) Дослідження функціонування ВН показує, що у художньому тексті вони не завжди спрямовані на ідентифікацію відповідних ономооб'єктів, а часто використані у вторинних функціях, позначають як реалії, пов'язані з первісним об'єктом номінації, так і віддалені від останнього реалії. Різноманітність функціональних транспозицій ВН, які ґрунтуються на їх енциклопедичній інформації, вкладається у типові схеми:

<i>антропонім</i>	>	<i>інша особа</i>	>	<i>характерна риса</i>	<i>іншої особи</i>
		> <i>час, епоха</i>			
		> <i>подія, локус</i>			
<i>топонім</i>		> <i>подія, інший локус</i>			
<i>теонім</i>		> <i>характерна риса людини</i>			
<i>міфонім</i>		> <i>час, епоха</i>			
		> <i>характерна риса людини</i>			
		> <i>подія, локус</i>			

4) Зіставлення укладених словників-реєстрів аналізованих романів та історичних джерел про добу Хмельниччини дає підстави стверджувати, що значна частина антропонімів і топонімів досліджуваних художніх текстів ґрунтується на позалітературному ономастиконі. Лише частина іменувань дійових осіб, здебільшого персонажів другого і дальших планів, може бути кваліфікована як наслідок мовотворчості автора. Проте структура цих ВН (як окремих антропонімів, так і антропонімів разом з апелятивними розширювачами) дібрана у відповідності до українських антропонімійних типів XVII ст., які відтворені, зокрема, в "Реєстрі Війська Запорозького 1649 року" та в інших писемних пам'ятках.

5) Цілеспрямованість добору й чітке окреслення функцій ВН проступає в мікроконтекстах (через які внутрішня форма ВН або ж їх енциклопедична інформація виявляються значною мірою актуалізованими), в ономастичних есе, нерідко в традиції т.зв. народної етимології.

б) Зіставне дослідження аналізованих текстів дозволило виявити спільні та індивідуальні особливості роботи П.Загребельного, І.Ле, П.Панча з ономастиком. До *спільних* рис належать: 1) орієнтація на узуальний реальний ономастикон, пов'язаний з періодом визвольних змагань українського народу першої пол. XVII ст.; 2) намагання широко використати реальний ономастикон, відбитий історичними документами та ін.; до *індивідуальних* особливостей належать: 1) формування репертуарів ВН різних класів; 2) оцінка авторами виражальних можливостей ВН як одиниць тексту; 3) використання конкретних прийомів актуалізації виражального потенціалу онома.

Основні положення дисертації викладено у таких публікаціях:

1. Неосемантизація власної назви у художньому тексті // Матеріали V Міжнародної наукової конференції “Семантика мови і тексту” 30 вересня – 2 жовтня 1996 р. Ч.2. – Івано-Франківськ, 1996. – С. 58–59.

2. Контекст як засіб посилення експресії власних назв у романі П.Загребельного “Я, Богдан” // Щорічні записки з українського мовознавства. Випуск 4. – Одеса, 1996. – С. 48–53.

3. Топоніми у структурі історичних романів про Хмельниччину // Питання ономастики: Збірник наукових праць на честь 70-річчя Володимира Олександровича Горпинича. – Кіровоград, 1997. – С. 230–239.

4. Ономастикон художнього тексту як об'єкт цілісного аналізу // Науковий вісник Національного аграрного університету: Збірник наукових праць. 2. – К., 1997. – С. 256–262.

5. Ономастична периферія художнього прозового твору // Український діалектологічний збірник. Книга 3. Пам'яті Тетяни Назарової. – К., 1997. – С. 273–284.

Гриценко Т.Б. Власні назви як засіб стилетворення в українській історичній прозі другої половини XX ст. (на матеріалі романів про Б.Хмельницького). – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.01 – українська мова. Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова. Київ, 1998.

У дисертації на матеріалі тематично близьких романів “Я, Богдан” П.Загребельного, “Хмельницький” І.Ле, “Гомоніла Україна” П.Панча здійснено зіставне дослідження складу, структури та функцій власних назв різних класів, окреслено особливості авторської трансформації ономастичної лексики в художньому тексті, визначено індивідуальні особливості стилів названих авторів.

Ключові слова: ономастикон, структура ономастикону, ономастичні центр і периферія, ономооб'єкт, антропонім, топонім, теонім, міфонім, астронім, хрононім, зоонім, індивідуальний стиль.

Гриценко Т.Б. Имена собственные как средство стилеобразования в украинской исторической прозе второй половины XX в. (на материале романов о Б.Хмельницком). Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.01 – украинский язык. Национальный педагогический университет имени М.П.Драгоманова. Киев, 1998.

В диссертации на материале тематически близких романов "Я, Богдан" П.Загребельного, "Хмельницкий" И.Ле, "Клокотала Украина" П.Панча проведено сопоставительное исследование состава, структуры и функций собственных имен различных классов, определены особенности авторской трансформации ономастической лексики в художественном тексте, установлены индивидуальные особенности стилей указанных авторов.

Ключевые слова: ономастикон, структура ономастикона, ономастические центр и периферия, ономообъект, антропоним, топоним, теоним, мифоним, астроним, хрононим, зооним, индивидуальный стиль.

Gritsenko T.B. Proper name as a means of style formation in Ukrainian historical prose of the second half of the 20-th century (using the material of the novels about B.Khmelnitsky). Manuscript.

The thesis for competition of academic degree of the candidate of philological science according to 10.02.01 – Ukrainian. The National pedagogical Dragomanov University. Kyiv, 1998.

In the thesis on the basis of the materials of thematic similar novels "Ja, Bogdan" by P.Zagrebelyny, "Khmelnitsky" by I.Le, "Homomila Ukraina" by P.Panch are done the comparable research of formation, structure and function of proper names of different classes, are determined the features of author's transformation of onomastic vocabulary in texts of art, are fixed the individual features of indicated authors' styles.

Key words: onomasticons, onomasticons' structure, onomasticons center and periphery onomoobject, antroponim, toponim, theonim, miphonim, astronim, chrononim, zoonim, individual style.

– *Гриценко*

Підписано до друку 02.10.98 р. Формат 60х90/16.
Ум. друк. арк.1,0. Обл.-вид. арк. 1,0.
Наклад 100. Зам. 274.

вул. Червоноармійська, 57/3, к.101.
Відділ оперативної поліграфії
Центру Міжнародної освіти
227-12-75, 227-37-86